HUOLTOVARMUUSKESKUS
FÖRSÖRJNINGSBEREDSKAPSCENTRALEN
NATIONAL EMERGENCY SUPPLY AGENCY

Muistio

30.11.2021

Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Ruokatarvikkeiden ja viljan varmuusvarastointi EU-ympäristössä

Elintarvikehuollon huoltovarmuuden turvaaminen perustuu tuotannon jatkuvuuden turvaamiseen. Tämä heijastuu myös materiaaliseen huoltovarmuuteen ja varmuusvarastointiin. Elintarvikehuollossa ei lopputuotteiden varmuusvarastoinnilla ole realistista saavuttaa riittävää huoltovarmuutta, eikä se olisi myöskään elintarvikelogistiikan ja markkinoiden toimivuuden kannalta mahdollista toteuttaa. Elintarvikkeiden varmuusvarastoinnin sijaan varastointiohjelmassa varmuusvarastoidaan tuotannon kannalta kriittisiä tuotantopanoksia, joista vilja on volyymiltään merkittävin. Vilja ei ole lopputuote, vaan elintarviketuotannon keskeinen tuotantopanos. Viljan ohella varmuusvarastoidaan alkutuotannon turvaamisen kannalta välttämättömiä tuotantopanoksia. Varmuusvarastot ylläpidetään valtioneuvoston huoltovarmuuden tavoitepäätöksen mukaisina.

Viljan varmuusvarastoinnissa merkittävin muutos ajoittuu Suomen EU-jäsenyyden mukanaan tuomiin järjestelyihin. Aikaisemmin käytössä ollut malli perustui valtion monopoliin viljan varmuusvarastoinnissa ja kierrätyksen vaatimissa kauppatoimissa. Yhteismarkkinoiden periaatteeseen ei sopinut merkittävällä markkinavolyymillä toimiva valtion laitos. Varmuusvarastojen koko on Suomessa niin suuri, että varmuusvarastoviljan vuosittaisessa kierrätyksessä vaadittava markkinavolyymi muodostaa suuren osan elintarvikeviljan kotimaan markkinavolyymistä. Huoltovarmuuskeskuksen perustamisen yhteydessä varmuusvarastoinnin hallinnointi siirrettiin Huoltovarmuuskeskukseen, joka ostaa varastointipalvelut ja tarvittavan kierrätyksen yksityisiltä toimijoilta. Huoltovarmuuskeskuksen oma operointi markkinoilla tarvitaan ainoastaan mahdollisten tuotevaihtojen tai varastomäärien muuttumisen yhteydessä.

Sopimusmalli (hoitosopimus), jossa sopimuskumppani vastaa varastoinnista ja kierrätyksestä, on osoittautunut käyttökelpoiseksi elintarviketuotantoa tukevien varmuusvarastojen hallinnoinnissa. Mallin kehityksessä on alan toimijoiden ja mahdollisten sopimuskumppaneiden kokemukset ja näkemys varastoinnin toteuttamiseksi otettu huomioon ja malli on kehitetty Huoltovarmuuskeskuksen ja elinkeinoelämän yhteistyönä. Varastojen koko suhteessa markkinoiden kokonaisvolyymiin on suuri, ja tämä on otettava toiminnassa huomioon. Elinkeinoelämän laaja sitouttaminen varmuusvarastointiin osaltaan toteuttaa Huoltovarmuuskeskuksen strateginen kumppanuus ajatusta ja palvelee myös arvokkaana tietolähteenä huoltovarmuuden tilannekuvan luomisessa.
Huoltovarmuuskeskuksessa on parhaillaan käynnissä varmuusvarastoinnin kehittämisprojekti, joka pitää sisällään nykytilannekuvauksen, nykytila-analyysin ja johtopäätökset. Projekti saadaan päätökseen vuoden 2022 alkupuolella.

Kansalaisten omatoimista varautumista edistämään Huoltovarmuuskeskus on perustanut elintarvikehuoltosektorin yhteydessä toimivan KOVA-toimikunnan. KOVA-toimikunnan tehtävänä on edistää kansalaisten tietoisuutta huoltovarmuudesta, opastaa ja kouluttaa, sekä edistää ns. 72h konseptin mukaista omatoimista varautumista. 72 h konseptin mukaan mm. valmiiden elintarvikkeiden puskurivarastot suositellaan pidettäväksi kansalaisten kotona. Tämä on toimivin ja kustannustehokkain toimintatapa, jolla kyetään varmistamaan myös valmiiden elintarvikkeiden mahdollisimman hyvä kierto sekä kyetään vastaamaan kansalaisten henkilökohtaisiin mieltymyksiin. Viime vuosina 72h konseptin viestintään on tietoisesti panostettu lisäämällä siihen osoitettua työ- sekä rahapanosta.

EU-tasolla komissio on lisäksi antanut tiedonannon ” Valmiussuunnitelma elintarvikehuollon ja ruokaturvan varmistamiseksi kriisiaikoina”. Tiedonanto on parhaillaan lausuntokierroksella.